

Jens Assur ställer diagnos

När **JENS ASSUR** bestämde sig för att filmatisera Tomas Bannerheds Augustprisbelönade roman *Korparna*, valde han att placera pappans psykiska sjukdom i centrum.

TEXT PETRA CARLSSON FOTO ERIKA STENLUND

Trots framgången ville han efter några år ta ett nytt grepp om sitt berättande. Han sa upp sig från tidningen och startade 1997 Studio Jens Assur, där han gör mer fördjupande fotografiska konst- och filmprojekt.

Efter att ha skildrat krig, avrättningar och människor på flykt, och uppehållit sig kring globala frågor om klimathot, svält, överkonsumtion, yttrandefrihet och rasism, zoomar han nu in på en liten svensk gård i ett lerigt, torftigt småbrukarlandskap på 1970-talet.

– Att jag valde att göra film av just *Korparna* beror på att det inte på något sätt är förväntat, säger Jens Assur medan han fyller kaffebryggaren och tar av bordsduken med morgonens frukostfläckar.

– Jag tror att det handlar om att hela tiden överraska och utmana sig själv – och publiken. I och med att jag i många år har tittat på olika strömningar i samhället, och på stora globala frågeställningar, så tyckte jag att det var spännande att gå in i något som var betydligt mindre. Gå ner på djupet i det lokala. Men det finns ändå en tydlig linje från tidigare projekt.

Jens Assur syftar på det stora fotografiska projekt som han arbetade med 2009–2010. *Hunger* bestod av fem foto-

”Det handlade om ett samhällsintresse – kameran gjorde det möjligt att vara delaktig i samtiden”

böcker och en utställning på Kulturhuset i Stockholm, där han undersökte framför allt de stora städernas utveckling, men en del i projektet, *Livnära*, skildrar den svenska landsbygden och jordbruket på nära håll.

– Om vi har en urbanisering som gör att antalet miljonstäder växer i rekordfart så får det också konsekvenser för landsbygden. Jag har talat mycket om att de mindre samhällena riskerar att fullständigt dräneras på intellektuellt kapital och kraft och att de sakta faller samman. *Korparna* utspelas i den världen.

Filmens geografiska plats är den nordskånska Bjärehalvön. Men det är inte uttalat i filmen. Jens Assur ville att både platsen och årtalet ska vara svårlästa.

– Jag vill att den här platsen ska vara svensk men också kunna tas för att vara Östeuropa, eller någonstans i Amerika. Jag har velat att vår tid ska kunna vara ett antal årtionden eftersom frågeställningen har pågått under så lång tid.

I ROMANEN KORPARNA får vi följa den snart tonårige Klas. Han är en osäker men begåvad och fantasifull pojke med många funderingar, rädslor och drömmar. Kravet på att ta över gården hänger tungt över honom. Han är fast i landsbygdens förväntningar, men det myllrande livet med alla möjligheter tränger sig på. Ofta tar han sin tillflykt till fåglarna i skogen.

Klas pappa, Agne, plågas av slitet på gården och av en känsla att någon vill hans familj illa. Jens Assur visste tidigt att det var Agne han ville ha som huvudkaraktär i filmen.

– Även om boken utgår från Klas perspektiv – det är ur hans ögon vi ser den här världen – så är Agne motorn.

Det är Agne som Klas förhåller sig till. Det är Agne som är kraftfältet. Det är han som påverkar alla. Därför är Agne för mig även huvudperson i boken. Jag vet att det är väldigt få som ser det så – jag har pratat med Tomas Bannerhed om det här. Jag tror att du kan ta ut Klas ur boken och fortfarande ha en fantastisk bok, men du kan inte ta ut Agne.

I boken skildras Agne utifrån den här 12–13-åringen, som inte riktigt förstår vad det är som händer. Får man en större förståelse för hans beteende i filmen?

– Det tycker jag. Jag kan inte svara på hur mycket folk kommer att förstå, för det är ju en film som är väldigt krävande. Men jag har valt att lägga mycket tyngd på Agne. Jag tycker också att hela bokens frågeställning utgår mycket ifrån det liv som Agne har levt och lever och som många bönder i världen lever.

5 X Jens Assur

Född: 1970 i Stora Blåsjön i Jämtland.

Familj: Hustrun Jennie och fyra söner (varav två bonussöner).

Foto i urval: *Och himlen därovan* (fotoböcker och ambulerande utställning 2001), *This is my time, this is my life* (utställning Moderna museet 2006), *I can see the world from here* (utställning på Färgfabriken i Stockholm och Bildmuseet i Umeå 2007), *Hunger* (fotoböcker och utställning, Kulturhuset i Stockholm

”Det arvet, att ta över den mark som har brukats i generationer, är oerhört tungt”

Det finns en kärnfrågeställning i boken som är väldigt universell, menar Jens Assur.

– Du ärver gårdar även om du inte vill. Det arvet, att ta över den mark som har brukats i generationer, är oerhört tungt. Det krävs en enorm vilja och styrka att bryta sig loss från det.

Det är uppenbart att Agne inte mår bra. Men vad är det han lider av? Jens Assur, som är känd för att gå på djupet med saker och ting, bestämde sig för att ta professionell hjälp.

– För att få en större insikt i Agnes liv och psykologi, så skickade jag boken till två av landets främsta psykiatrer, på Sankt Görans sjukhus, och bad dem läsa den och ge en diagnos. Det gav verkligen svar på Agnes agerande. Det har jag kunnat bära med mig genom hela filmprocessen.

Var de samstämmiga i sina utlåtanden?

– Ja, deras bild var att Agne troligtvis under lång tid varit deprimerad. Och depressionen har, när han utsatts för press, övergått i en psykos där han inte kan skilja på vad som är verklighet och vad som inte är det. Jag har tagit fasta på det i filmen – ännu mer än i boken – att Agne inte riktigt kan skilja mellan vad som är rätt och fel och vad som är verklighet och fantasi.

Han tror att alla är emot familjen, att de är hotade.

– Han har en paranoid sida, definitivt. Men det som är

2010), *Africa is a great country* (fotobok och utställning på Liljevalchs i Stockholm 2013, därefter turné 2013–14 i Sverige och flera afrikanska länder).

Film: *Debuterade som regissör och manusförfattare 2006 med kortfilmen Den sista hunden i Rwanda* som belönades med flera internationella priser.

Killing the chickens, to scare the monkeys (2011) hade världspremiär på filmfestivalen i Cannes, där den utsågs till bästa kortfilm bland annat på Nordisk panorama, Danmark. Även tredje kortfilmen, *A society* (2012), vann priser. 2014 kom kortfilmen *Hot nasty teen*, där Brasse Brännström gjorde sin sista roll.

Aktuell med: *Långfilmen Korparna* som har svensk biografpremiär 13 oktober.

BILDESENDE Jens Assur har flera hyllade fotoprojekt och filmer i bagaget. *Korparna* är hans långfilmsdebut.

TRAPPHUSET infinder sig en känsla av film och glamour. Från väggen i den gyllene byggnaden – som förutom lägenheter rymmer Sven Harrys konstmuseum – tittar Ingrid Bergman och Greta Garbo ner intill en gammal affisch från en Edvard Persson-film.

Fem trappor upp råder mer vardagsstämning denna tidiga Stockholmsmorgon. Genom fönstren ser man Vasaparken och en lite rufsig Jens Assur har precis skickat sina fyra söner till skola och dagis. Han är mitt i klipparbetet med sin första långfilm, *Korparna*.

Nästan direkt när han läst Tomas Bannerheds roman visste Jens Assur att han ville göra film av den. ”Den var så filmisk”.

BERÄTTANDE, FRAMFÖR ALLT I bild, intresserade tidigt Jens Assur. På 1990-talet blev han Sveriges mest prisbelönta bildjournalist då han arbetade på Expressen. Hans fotografier fick förstasidor och genererade långa reportage från Somalia, Rwanda, Sydafrika och Balkan.

intressant med hans depression är att det här arbetet som Agne har är oerhört hårt, oerhört krävande. Och det går inte att komma undan, det går inte att vila. Om man dessutom aldrig riktigt velat det här, utan varit ämnad för något annat, så kan jag se att det över årtionden leder till en djupare depression.

Mamman Gerd spelar av Maria Heiskanen. Jens Assur tycker att det är en väldigt fin kvinnoroll.

– Jag har på nära håll sett starka kvinnor som blir fundamentet i familjen, som får allt att hålla ihop och lyckas parera alla svängningar, familjemedlemmarnas olika sidor. I mångt och mycket genom att uppoffra sig själva och sin egen vilja. Gerd är en väldigt stark person men hennes situation är oerhört destruktiv.

Hur var din egen uppväxt? Kommer det konstnärliga intresset hemifrån?

– Jag är inte uppvuxen i en konstnärlig, akademisk miljö. Min pappa och min mormor hade konstnärliga sidor, men det har varit mer på en lekfull hobbynivå.

Kameran kom in tidigt. Vad det beror på kan Jens Assur inte riktigt svara på.

– Jag tror att det egentligen mer handlade om ett samhällsintresse än ett konstintresse, intresset för journalistiken och det skrivna ordet. Kameran gjorde det möjligt att vara delaktig i samhället och i samtiden.

Jens Assur växte upp på 1970- och 1980-talet och tillbringade barndomen på olika fjällhotell som hans föräldrar drev. De första fem åren i den lilla byn Stora Blåsjön i nordligaste Jämtland, därefter i Vilhelmina och senare i Bollnäs.

När föräldrarna skilde sig, när han var 14 år, flyttade han

”Det är nästan en skyldighet att ifrågasätta alla strukturer, maktordningar och regler”

med sin mamma till Sundsvall och tappade kontakten med sin pappa.

Redan som 16-åring började han sin yrkesbana som reporter och fotograf på lokaltidningen Dagbladet i Sundsvall. Bildjournalistik föll sig mer naturligt än skrivande och ”hade en direkthet” som han gillade.

1990, när Jens Assur var 20 år, fick han det efterlängta jobbet som fotograf på Expressen och flyttade till Stockholm.

Det var delvis utifrån sina egna upplevelser som krigsfotograf i Rwanda som han skrev manus till sin första spelfilm, kortfilmen *Den sista hunden i Rwanda*, från 2006.

Filmen belönades med flera internationella priser, bland annat *grand prix* på kortfilmsfestivalen Clermont-Ferrand i Frankrike och *best film* på Tribeca film festival i New York.

Därpå följde ytterligare tre internationellt hyllade kortfilmer, utgivning av fotoböcker och konstprojekt modell extra large – med stora utställningar och stora bilder.

JENS ASSUR VERKAR ha ett gott självförtroende. Han är väldigt målmedveten och en del kallar honom kaxig.

– Jag tror inte att det handlar så mycket om självförtroende. Jag tror att det handlar mer om att ha en vision och tro på en grundidé. Sen kan jag ifrågasätta den under hela resan –

och över huvud taget ifrågasätta allt som jag tror på, allt som jag gör. Men i grunden handlar det om att bestämma sig för en sak och se till att det blir av.

– Det är väl en styrka. Jag är väldigt lösningsorienterad, väldigt pragmatisk. Jag tycker inte att det är ett misslyckande att misslyckas. Jag är inte rädd för att göra fel. Jag låter mig inte hämmas av egna rädslor eller andras idéer om vad som går och inte går. Jag har alltid strävat efter att ha en egen vision, och att man själv som individ sätter sina egna gränser. Jag tycker också att det är rimligt att ifrågasätta allting hela tiden. Jag har inga problem heller med att själv bli ifrågasatt. Jag kanske mest av alla ifrågasätter mig själv.

Jens tycker att man ska ifrågasätta de konventioner som finns omkring oss, att det ”nästan är ens skyldighet” att ifrågasätta alla strukturer, maktordningar och regler för att komma framåt.

Och det här med att vara omtyckt – för det är väl det som hindrar många från att gå på och gör oss lite osäkra – är det inte viktigt för dig?

– Jo, jag är i grunden en väldigt känslig person. Jag tar åt mig av ganska små saker, men jag tycker inte att det får hämma den stora idén eller de stora målen faktiskt.

Hur handskas du med det?

– Man kan se det som en förbannelse, att vara känslig. Men man kan också se det som en enorm möjlighet – att man har tillgång till en stor del av sitt känsloliv.

Så visst finns det stunder av tvivel även hos Jens Assur.

– I *Korparna* finns det scener som är helt fantastiska, nästan magiska. Vissa delar är exceptionellt välgjorda, men jag kan också konstant ifrågasätta

SIKTAR HÖGT
Strävan efter att ha en egen vision och att som individ sätta sina egna gränser driver Jens Assur framåt.

**I GRUNDEN
KÄNSLIG**
Jens Assur tar lätt
åt sig av ganska
små saker, men
låter inte det få
hämma den stora
idén eller målet.

om det ens är någon som vill se den.

Och han kan många gånger tycka att det är jobbigt med konflikter.

– Men när det gäller professionella sammanhang har jag länge haft en devis och det är att jag är lojal mot projektet. Det gör att jag inte är rädd för att säga till medarbetare och uttrycka åsikter som är obekväma. Om jag skulle utgå ifrån vad som är bäst för mig då skulle jag ha andra referensramar.

Jens Assur menar att det är viktigt att skilja mellan den specifika konfliktsituationen och individen.

– Det är många som inte klarar det. Som tar konflikten personligt och blir sårade. Det påverkar relationen lång tid framöver. Jag tycker man måste skilja mellan en unik frågeställning, som man har olika synpunkter på, men i övrigt behöver vi inte alls ha något agg eller några problem.

Hur skildrar man inre demoner och psykisk ohälsa på film?

– Det är oerhört svårt att berätta om på film, för film bygger ändå på någon form av logik och en sjuk person betar sig inte alltid logiskt. Agne går dessutom in och ut ur sin sjukdom och agerandet svänger radikalt. Det kan vara väldigt svårt att förstå i en film eftersom den är begränsad i sin tid. Det kan vara svårt att förstå att en karaktär som nyss var glad inte är det. Film kan inte svänga för mycket. Samtidigt har vi en person här som är oberäknelig och vars agerande inte alls följer ett tydligt mönster. Det tycker jag har varit det absolut mest krävande, att bygga en karaktär som vi faktiskt tror på, förstår och kan följa, men som ändå följer sin egen karaktärsutveckling så som den borde

”Jag tror att man måste bestämma sig för en vision och så håller man den stenhårt och ger inte vika”

vara om man lider av depression och psykos.

Jens Assur sitter tyst en stund och förklarar sedan att i slutänden ligger det svåraste och mest krävande arbetet hos skådespelaren. Reine Brynolfsson är helt fantastisk som Agne, tycker han. ”Helt fantastisk”, upprepar han och låter nästan förvånad.

– Han har absolut närvaro filmen igenom och han är oerhört stark. Han är verkligen ett kraftfält.

Det var ett enkelt beslut att tacka ja till rollen, säger Reine Brynolfsson när jag ringer upp honom.

– Att få spela Agne var som en gåva. Jag hade längtat efter att få jobba med Jens igen ända sedan *Den sista hunden i Rwanda*. Redan efter några sidor kände jag att det var något utöver det vanliga. Jag blev starkt berörd av historien, språket och far-son-relationen, berättar Reine Brynolfsson.

– Han har skrivit ett underbart manus. Jag har en tillit till Jens som gör att jag känner mig fullständigt trygg. Arbetet med Agne var som en upptäcktsresa. Med manuset som karta gick vi ibland medvetet vilse, för att kanske hitta något vi inte visste att vi letade efter.

Efter ett par års förberedelser påbörjades inspelningen av *Korparna* i februari 2016

och höll på fram till september samma år. När vi möts hemma hos Jens Assur umgås han fortfarande med karaktärerna och den mörka, karga jorden i klipparbetet.

Det kan låta som en motsättning att ett av Sveriges mest bördiga områden framställs som kargt och krävande. Men det är det Jens Assur har velat komma åt, inte det pittoreska, gröna sommarlandskapet.

– Jag var ute efter den hårda tidiga våren. Det som också är fint nere på Bjäre är att medan jorden är alldeles svart och himlen tung och grå så pågår fortfarande ett arbete.

Så är det inte i norr, där Jens Assur vuxit upp, där kommer snön och när våren sen kommer är det direkt.

INNAN VI SKILJS åt får jag se ett par scener ur *Korparna*.

Till uppskruvat ljud visas en närbild av knivarna i ett tröskverks skärbord som skär av säden som kastas upp i ett moln av damm, innan kameran glider över i helbild och ett blekt sädesfält, som tycks sakna slut, breder ut sig. Vid ratten sitter Reine Brynolfsson med bar överkropp och sammanbiten min.

Enligt Jens Assur finns dramat i *Korparna* oftast i det lilla.

– Det kräver fokus för att se det dramat. Idén i dag i film är att allt ska gå oerhört snabbt. Många säger att det är bra att det går fort, säger Jens med ett skratt.

– Då kan det så ett tvivel om det här är rätt sätt att jobba. Och det är väldigt farligt. Jag tror att man måste bestämma sig för en vision och så håller man den stenhårt och ger inte vika.

I Modern Psykologi 1/2016 porträtterade Petra Carlsson Sara och Karin Broos.